

הכותל המערבי

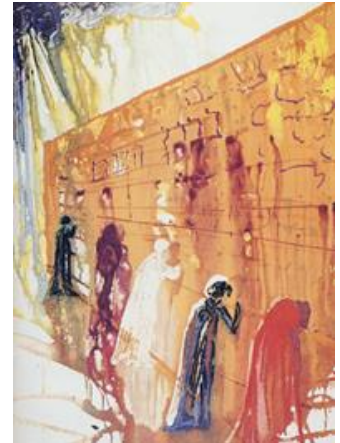
הרב צבי יברוב

"הנה זה עומד אחר כתלנו" – אומר המדרש (שיר השירים רבה) "אחר הכותל המערבי של בית המקדש, שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם".

קיומו של הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו, לאחר אלפיים שנות הרס וחורבן, הינו עובדה מפליאה ביותר. פלאי פלאים.

"וזהו סימן מובהק", כותב רבי שלמה מאלצאן בספר "אמונה והשגחה", **"שלא זזה ממנו שכינה** (שהיא השגחה אלוקית שמתפשטת משם על פני כל הארץ), **כי צריך לתת מקום לקדושה העתידה לחול עליו, והוא כמו עצם לזו שנשאר באדם לאחר מותו – שהוא יהיה יסוד לבנין האדם בתחיית המתים. והוא רמז לכלל ישראל שלא יכלה ממנו שארית הפליטה".**

דברי חז"ל קודש קדשים, ודבריהם שהובעו בביטחה כזו לפני למעלה מאלף שנה, נתקיימו עד עצם היום.

קדושת הכותל המערבי

שאלות הלכתיות רבות נדונו בהקשר לכותל המערבי. בספר "משכנות לאביר יעקב" כותב, שרב גדול אחד אמר לו ששמע מהגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שאין רצונו כלל לפלפל על דבר הכנסת ידים לתוך החורים שישנם בכותל המערבי, מפני שלדעתו הכותל המערבי דהר הבית שאנו רואים, לא נתקדש כלל בקדושת המקדש. וכאשר מחבר הספר לא הבין אם כוונתו היא שהכותל המערבי שלפנינו נבנה לאחר החורבן – באופן שאין לכותל זה כל שייכות וחלק לכותלי ביהמ"ק והר הבית בעת בנינם, או שמא בזמן שבנו ישראל את ביהמ"ק בנוהו מחוץ לת"ק אמה ומעולם לא נתקדשו, ושלה לשאול על כך את פי הגאון זצ"ל, וענה ואמר לו: כי הדעה הראשונה חס מלהזכיר! אמנם בס' "ציץ אליעזר" (חלק י' ס"א ע"ג) דוחה זאת מכל וכל, וברור הוא שכוונת מהרי"ל דיסקין זצ"ל היתה רק בנוגע לעצם אבני הכותל, אבל שהמקום הזה קדוש הוא ומכוון נגד שער השמים שהשכינה שרויה שם בקביעות, סבר גם הוא בהחלט שכן הוא. ובהיות שזכו אבני כותל זה לעמוד במקום קדוש זה, קדשום שמים בקדושה מיוחדת, ועל כן רצו עבדי ה' לחוננו ולנשק כל אבן מאבניו. והוא מביא על כך מדברי הרדב"ז בתשובותיו (סימן תרמ"ח), שאם אמנם סבור הוא שהכותל המערבי נתקדש מעיקרו, אבל סובר שעתה בזה"ז אין בו קדושה – אבל השכינה עכ"פ מרחפת מעליו! הרדב"ז כותב: "דלא אוכל לצייר שתהיה השכינה מצויה בזמן הזה בכותל המערבי בין טומאת העובדי כוכבים, ומה שאמרו חז"ל לא זזה שכינה מכותל המערבי דומה למה שאמרו שכינה במערב, רוצה לומר, במערבו של עולם, וצד מערב נקרא כותל המערבי, ומה שאמרו ז"ל לפיכך לא חרב כותל מערבי... לפי שכותלי בית המקדש מכוון כנגד עולם העליון, וכותל המערבי מכוון כנגד השכינה, ולכן לא חרב עד היום הזה"... הרי לפנינו דברי הרדב"ז, שבעת אין השכינה מצויה על עצם אבני הכותל בין טומאת העובדי כוכבים, אבל מ"מ הוא כותב שכותל מערבי זה מכוון כנגד השכינה שלמעלה. וכבר כתב רבי יצחק פרחי ז"ל בספרו "טוב ירושלים", דגמירי שאין תפילתם שם חוזרת ריקם, כי לא זזה שכינה מכותל המערבי.

"המתזיר שכינתו לציון"

רבי יעקב עטלינגער זצ"ל בספרו "בנין ציון" (שו"ת, סימן ג') עומד על דברי חז"ל שלא זזה שכינה ממקדש גם לאחר חורבנו, ממה שמתפללים אנו בתפילת שמו"ע ומברכים בכל יום ג' פעמים "המתזיר שכינתו לציון", ואם לא זזה שכינה היאך שייד שתחזור?

והוא מיישב, ששם שכינה נאמר על ב' בחינות: על כבוד ה' מקור הקדושה, ועל אור הנאצל השפעת הקדושה. וזה החילוק שבין בית ראשון לבית שני, שבמשכן וכן בבית ראשון שכן כבוד ה' בעצמו כנאמר "וכבוד ה' מלא את המשכן", ושכינה זו לא שבה בבית שני, כי שם לא נאמר בשום מקום שחנה כבוד ה', אשר על כן אמרו שחירה שכינה בבית שני, אבל עכ"ז ממקומו השפיע אור הקדושה על הבית, וזה לא נפסק גם בחורבנו ולא יפסק לעולם "ולכן יפה כתב הרמב"ם ששכינה אינה בטילה, שאור הקדושה אשר קדש הבית לא נתבטל ולא יבטל, שעל זה נאמר: מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי שהוא אור הקדושה הנעלם, אבל כבוד ה' מקור הקדושה הוא הנגלה... וזה גילוי שכינה אשר עליו ניבא ישעיה שיחזור אלינו לעת

הגאולה ב"ב, ועל זה אנו מתפללים "ותחזינה עינינו בשובך לציון" ומברכים "המחזיר שכינתו לציון" - שהיא השכינה בבחינה הראשונה מקור הקדושה, כותב בעל "ערוך לנר".

ויעמדו מרחוק

יש שסברו, כי כותל המערבי אינו כותל של הר הבית אלא הרי הוא כותל העזרה. ראה ב"שערי צדק" להחיי אדם (שער משפטי הארץ פי"א - ס"ח), ובספר "שאלת דוד" להגאון ר"ד מקארלין זצ"ל (בקונטרס דרישת ציון וירושלים מאמר א') לדעה זו הרחבה שלפני הכותל נחשבת כהר הבית ואסור לגשת למקום זה לטמא שטומאה יצאה מגופו. אכן דעה זו לא נתקבלה, וכבר נמנו וגמרו שאיננו מכותל העזרה כ"א כותל הר הבית, וכמו שכותב בספר "עבודה תמה" (שער ב') "היו פה מקרוב אנשים נאמנים ונכבדים ות"ח מירושלים עיהר"ק תובב"א, ובתוכם היה מופלג גדול בתורה, ודברתי עמם אודות הכותל המערבי, וכולם פה אחד ענו ואמרו שאין להם שום ספק כעת, והוא מוסכם אצל כולם, בין ספרדים בין אשכנזים, שהכותל המערבי אינו לא מן ההיכל ולא מן העזרה רק מהר הבית".

כיון שכן, נהגו העם לגשת אל הכותל, באשר דעת הפוסקים שנתקבלה שהוא כותל הר הבית, (ופרט יום, לאחר שנחשף למלוא אורכו, הוכח כן).

המהרי"ל דיסקין זצ"ל שהיה דר בסמוך לכותל וחלונו נשקף אליו, לא ביקר בכותל מעולם. היו שרצו ללמוד מכך, כי סבר שאסור להתקרב אליו, אך אחרים דחו זאת, שהרי לתלמידיו לא אסר להתפלל סמוך לכותל. ראה בסי' מו"ז (חלק ה' סי' ש"ט).

ואמנם ישנם הסבורים, כי בסמיכות לכותל ממש אסור לגשת, שהרי אנו עומדים ליד קצהו העליון של הכותל, וככל שמעמיקים רואים שהאבנים התחתונות בולטות יותר כלפי חוץ, והעומד למעלה נמצא כעומד על חומת הר הבית ולפחות דינו כ"ביאה במקצת".

האם הותר לתלוש העשבים שגדלים בכותל?

רבי פישל סופר זוסמן, אב"ד בודפסט, כותב בספרו "אלה מסעי": "ברגע הראשונה כאשר ראיתי עשבים צומחים בין אבני הכותל, עלתה בי מחשבה, אתלוש לי מהם לזכרון מהיכל ה' ואביאם עמי לביתי, אמנם נפל בדעתי המשנה במגילה: בית הכנסת שחרב, עלו בו עשבים לא יתלוש. וב"ה וברוך שמו הגדול שלא אינה ח"ו עוון לידי".

ובנוגע לשאלה האם מותר להכניס אצבעות הידים לבין אבני הכותל? מביא רבי מעשיל גלבשטיין בספרו "משכנות לבית יעקב" שהאדר"ת כתב לו בכהאי לישנא: "וכל ירא וחרד לדבר ה' בוודאי יחוש לנפשו שלא יושיט גם אצבע אחת בין סדקי הכותל המעבי לבל ייכשל חלילה בספק איסור תורה!" על שאלה זו דן גם הגאון בעל "אבני נזר", בספרו הוא מסיק שאין לאסור זאת. ראשית, אין דין "ביאה במקצת" הרי זה רק בפתח המיועד לכניסה ולא בסדקים, ומלבד זאת, ספק הוא אם חומת הר הבית נתקדשה בגובהה ג"כ או רק בקרקע.

כמו כן מביא ה"אבני נזר" סברא להקל בהכנסת האצבעות לפי מה שאמרו חז"ל במסכת יומא שעל אף שאסור למנות את ישראל, מ"מ באצבעותיהם מותר. ומוכח, שהאצבע אינה נחשבת כחלק מן הגוף! אך לבסוף הוא חוזר בו מסברא זו.

בספר "כתב שם טוב" מובא על מנהג נוסף שהיה מקובל: "ויש נועצים מסמרות בין סדקי האבנים ומאמינים שכל מי שרוצה לצאת לדרך, אם בים אם ביבשה קודם יום נסיעתו הולך לו אצל כותל המערבי ושם תוחב יתד או מסמר, וזו סגולה מנוסה שלא יאונה לו שום און בנסיעתו וישוב בשלום לביתו" הוא כותב ומליץ על כך: "ואולי אפשר לומר בטעם תחיבת יתד או מסמר, על שם הכתוב "ולתת לנו יתד במקום קדשו" על שלפי הפשט איננו כן הנח להם לישראל. . . " ואמנם הגאון בעל מנחת אלעזר בספרו עולת תמיד" מביא, כי כבר אביו בעל "דרכי תשובה" מחה על כך נמרצות: "בשמעו ממרחק וצווח מאשר דאבה לבי כי עשו ההמונים להם סגולה, והיא מעשה תועבה, לקבוע יתדות בכותל המערבי, ועל ידי זה נפרץ שם ונעשה חורים במקום היתדות וגם נתלש מהאבנים במקצת כמובן, ועשו להם סמך קלוש שאין בו ממש על הכתוב: ותקעת יתד במקום נאמן, וע"י הבליהם כאלו יעשו כמה לאווין דאוריתא במזיד וברשע, עד כי נתמלאה החומה הקדושה ביתידות ברזל. אוי להם ולנפשותם, ואוי לאותה בושח!"

נידון אחר שנידון הוא, האם מותר להשתמש באבני הכותל להניח בהם סידורים וכדומה? המהרי"ל דיסקין זצ"ל הכריע שאין בכך משום מעילה שהרי "באו פריצים וחיללוה", אך כבר העירו על כך מדברי המהרי"ל שכשזכו בו ישראל שוב חוזר לקדושתו.